

ASCOBANSin Itämeren pyöriäisen elvytyssuunnitelma (Jastarnia-suunnitelma)

Tausta

Vaikka pyöriäisten yksilömäärä onkin yhä suurehko, ainakin verrattuna moniin muihin valaisiin, pyöriäiskannat ovat romahtaneet osissa sen levinneisyysaluetta – ehkä huomattavimmin Itämeressä.

Itämeren kannan pienenemisen osasyynä voi olla pyöriäisten kaupallinen pyynti aikaisemmin, vaikeiden jäätalvien aiheuttama jaksoittainen suuri kuolleisuus ja elinympäristön heikentyminen eri tavoilla. Muista mahdollisista tekijöistä huolimatta on kuitenkin erittäin todennäköistä, että menehtyminen sivusaaliina kalanpyydyksiin on vaikuttanut suuresti pyöriäisten määrän romahtamiseen alueella vain murto-osaan niiden historiallisesta esiintymisestä. Tällä hetkellä sivusaaliiksi joutuminen osaltaan estää pyöriäiskannan elpymistä.

ASCOBANSin lisäksi myös muut kansainväliset elimet (Kansainvälinen valaanpyyntikomissio IWC, Maailman luonnonsuojeluliitto IUCN, HELCOM Itämeren suojelukomissio) ovat jo kauan olleet tietoisia tarpeesta saada aikaan Itämeren pyöriäisen elvytyssuunnitelma.

Jastarnia-suunnitelma on syntynyt ASCOBANSin organisoiman **kansainvälisen yhteistyön** tuloksena. ASCOBANSin toinen osapuolikokous (Bonn, Saksa, marraskuu 1997) hyväksyi pikkuvalaiden tahatonta pyyntiä koskevan päätöslauselman, jossa sopimuksen osapuolivaltioita ja sopimuksen ympärysvaltioita kehoitettiin kehittämään elvytyssuunnitelma Itämeren pyöriäiselle. Jastarnia-suunnitelma on lukuisten tämän jälkeen tehtyjen tieteellisten aloitteiden ja kokousten lopputulos. Valmistelutyö koostui pääasiassa ASCOBANS Baltic Discussion Group (ABDG) ryhmän neuvotteluista ja elvytyssopimusta käsittelevästä seminaarista, joka pidettiin Jastarniassa Puolassa 9.-11.1.2002. Vaikka ABDG olikin ainoastaan tiedemiehistä koostuva pieni ryhmä, Jastarnian seminaariin osallistui yli 40 osanottajaa, jotka edustivat kalastajia, ympäristöjärjestöjä, ministeriöitä, kansainvälisiä sopimuselimiä sekä julkisia ja yksityisiä laitoksia kuudesta Itämeren ympäryismaasta. Tämä vastasi ASCOBANSin käytäntöä saavuttaa **paikallisten asiantuntijoiden ja asianomaisten tahojen mahdollisimman laaja osanotto.**

Suunnitelman tavoitteet

ASCOBANSin välitavoitteena on palauttaa Itämeren pyöriäiskanta vähintään 80 prosentiksi kantokykytasosta. Analyysit osoittavat, että kannan elpymisen kohti välitavoitetta voidaan saavuttaa ainoastaan vähentämällä Itämeren tässä osassa kalastuksen sivusaaliiksi joutuvien pyöriäisten määrää enintään kahteen pyöriäiseen vuodessa (nykyisin sivusaaliina arvioidaan menehtyvän ainakin seitsemän pyöriäistä vuodessa).

Tämän takia elvytyssuunnitelman päätavoitteet ovat:

1. toteuttaa välittömästi toimenpiteet, joilla vuonna 1995 tutkituissa Itämeren osissa voidaan vähentää kalastuksen sivusaaliiksi joutuvien pyöriäisten määrää enintään kahteen yksilöön vuodessa
2. lisätä mahdollisimman nopeasti tietämystä tärkeimmistä pyöriäiseen liittyvistä asioista ja
3. kehittää tarkempia (kvantitatiivisia) elvytystavoitteita sitä mukaa, kun kannan tilasta, sivusaaliiksi joutuvien yksilöiden määrästä ja muista uhista saadaan uusia tietoja.

Sekä ASCOBANSin Itämeren neuvotteluryhmä että Jastarnia-seminaari painottivat sitä, että **kalastuksen sivusaaliina menehtyvien yksilöiden määrän pienentäminen on tärkeimmässä asemassa** Itämeren pyöriäisen elvyttämisessä ja että toimet sen saavuttamiseksi olisi aloitettava välittömästi. Muualta saatujen kokemusten mukaan kalastuksen sivusaaliina menehtyvien yksilöiden määrän vähentämiseen tähtäävissä strategioissa ei pitäisi luottaa vain yhteen lähestymistapaan. Yksittäisten toimien tuloksiin liittyvän epävarmuuden takia strategioiden pitäisikin käsittää useita lähestymistapoja.

Suunnitelman tavoitteiden saavuttaminen

Kaikkien jäljempänä mainittujen suositusten, jotka liittyvät kalastuksen sivusaaliina menehtyvien pyöriäisten määrän vähentämiseen, tärkein edellytys on, että **kalastajat** ja heidän etujärjestönsä **ovat tiiviisti mukana toteuttamassa suunnitelmaa.**

Jastarnia-suunnitelmassa esitetään seuraavia **toimenpiteitä**, jotta kalastuksen sivusaaliina menehtyvien pyöriäisten määrän vähentämisen tavoitetaso saavutettaisiin:

1. Pyyntiponnistuksen rajoittaminen tietyillä kalastusalueilla.

Tehokkain tapa vähentää sivusaalismääriä on rajoittaa pyyntiponnistusta, johon liittyvien pyydysten tiedetään aiheuttavan eniten pyöriäisten joutumista sivusaaliiksi. Tämän vuoksi Jastarnia-suunnitelmassa suositellaan, että Itämeren ympärysvaltiot ryhtyvät toimiin ajoverkko- ja pohjaverkkokalastuksen rajoittamiseksi Itämeressä. Kalastuksen pyyntiponnistus sisältää sekä käytettyjen pyydysten määrän että ajan, jonka pyydykset ovat vedessä.

Koska hylätyt pyydykset muodostavat osan Itämeren tehollista pyyntiponnistusta, näiden pyydysten määrää vähentämällä voitaisiin pienentää kokonaispyyntiponnistusta (ja näin ollen pyöriäisen sivusaaliiksi joutumisen mahdollisuutta) vaikuttamatta kalastuksen tuottoon. Näin ollen tätä pitäisikin harkita vakavasti.

2. Siirtyminen suuria sivusaalismääriä aiheuttavista kalastusmuodoista (eli ajoverkoista ja pohjaverkoista) vaihtoehtoiseen pyydyksiin, joita pidetään vähemmän vaarallisina pyöriäiselle.

Siirtyminen käyttämään pyöriäiselle vähemmän vaarallisia pyydyksiä on eräs tapa säilyttää kalastus ennallaan ja samalla vähentää sivusaalismääriä. Tämän vuoksi suunnitelmassa suositellaan loukkutyypisten pyydysten, mertojen ja pitkäsiimojen käyttämiseen liittyvien kokeiden aloittamista välittömästi: Lisäksi pitkäaikaiseksi tavoitteeksi asetetaan verkkokalastuksesta luopumista turskanpyynnissä etenkin niillä alueilla, joilla pyöriäisiä tiedetään tai odotetaan esiintyvän säännöllisesti. Vaihtoehtoisten kalastusmuotojen kehittäminen ja ottaminen käyttöön Itämeren turskapyynnissä tulisi asettaa tärkeimmälle etusijalle. Kehitystyötä tulisi koordinoida ympärysvaltioiden kesken, ja toimien toteuttaminen pitäisi aloittaa heti, kun niiden kustannustehokkuus on osoitettu.

Pyöriäiset hyötyvät lähes varmasti siirtymisestä ajoverkoista vähemmän vaarallisiin kalastusmuotoihin. Tämän vuoksi suositellaankin, että ajoverkkokalastuksesta luopumista harkitaan vakavasti alueilla, joilla pyöriäisiä tiedetään joutuvan kalastuksen sivusaaliiksi ja alueilla, joilla se on todennäköistä. Jastarnia-suunnitelmassa korostetaan, että mitä tahansa tällaista kalastusmuodon korvaamista pitäisi arvioida yhdessä asianmukaisten kalatalousviranomaisten kanssa. Pyöriäisiä hyödyttäviä kalastusmuotojen kaikkia muutoksia pitää tarkastella suhteessa mahdollisiin epäedullisiin vaikutuksiin, joita sillä voi olla saaliskalaan tai muihin eliöihin.

3. Yhtenäisten tietojen kokoaminen kalastusponnistuksesta.

Vaikka kalastusponnistuksen (ajoverkkojen ja pohjaverkkojen käyttämisen) mikä tahansa vähentäminen pyöriäisen esiintymisalueella vähentääkin sivusaalismääriä ja näin hyödyttää pyöriäistä, kalastusponnistusta koskevat rajoitukset (ja muut sivusaalismäärän pienentämistoimet) on parasta

kohdistaa pyöriäiselle kaikkein vaarallisimmille alueille. Tällaisten alueiden tunnistaminen riippuu ainakin osittain siitä, että tunnetaan kalastusalueet, -ajat ja -määrät. Näin ollen eräs suunnitelman suosituksista onkin, että ASCOBANSin tulisi tilata tai saada jokin muu osapuoli tilaamaan tutkimus Itämeren kalastusponnistusta koskevien tietojen kokoamiseksi. On tärkeää korostaa, että tällaista tutkimusta tai mahdollisia jatkotutkimuksia ei saa käyttää syynä lykätä elvytysuunnitelman muiden suositusten toteuttamista. Tutkimuksen jälkeen on välittömästi luotava lyhyt tiivistelmä siitä, missä ja milloin pyöriäisten on dokumentoitu joutuneen kalastuksen sivusaaliiksi Itämeressä, ja ASCOBANSin on julkistettava se.

4. Karkotinhajelman toteuttaminen lyhyellä aikavälillä.

Koska kalastusponnistuksen tarvittavan vähentämisen ja pyöriäiselle vähemmän vaarallisiin pyydyksiin siirtymisen täydelliseen toteuttamiseen voi kulua useita vuosia, lyhyellä aikavälillä (2–3 vuoden kuluessa) suositellaan karkottimien (eli niin kutsuttujen pinger-laitteiden) määräämistä pakollisiksi tietyillä erittäin riskialteilla alueilla ja käytettäessä tiettyjä kalastusmuotoja.

Välittömät toimet ja jatkotoimet

Elvytysuunnitelma ja siinä mainitut toimet on erittäin tärkeä toteuttaa viipymättä. Suunnitelmassa ehdotetaan lisäksi muodollista prosessia, joka käsittää suunnitelman arvioimisen uudelleen ja sen uudistamisen enintään viiden vuoden välein. Ensimmäinen tarkistus pitäisi tehdä kolme vuotta karkottimien käyttöönoton jälkeen. Lisäksi ehdotetaan, että Itämeren ympärysvaltioita (niin ASCOBANSiin kuuluvia valtioita kuin muitakin) pyydetään toimittamaan ASCOBANSille vuosittain ajanmukaisia tietoja toteutuksen edistymisestä.

Yhteistyö ASCOBANSin ja muiden alueellisten ja kansainvälisten tahojen välillä

Vaikka ASCOBANS onkin ainoa kansainvälinen elin, jonka nimenomaisena tehtävänä on parantaa pyöriäisten suojelun tilaa Itämeressä, myös useilla muilla alueellisilla ja kansainvälisillä tahoilla on tärkeä merkitys etenkin Itämeren ympäristön laadun parantamisessa ja kalastuksen säätelyssä. Tämän vuoksi Jastarnia-suunnitelmassa korostetaan tarvetta tiiviiseen neuvotteluyhteyteen ja yhteistyöhön ASCOBANSin ja näiden muiden tahojen välillä. Erityisen tärkeitä näistä tahoista ovat Itämeren kansainvälinen kalastuskomissio IBSFC ja HELCOM.

Lisätietoja:

ASCOBANS Secretariat
Martin-Luther-King-Str. 8
53175 Bonn, Germany
Tel. ++49 228 815 2416 Fax ++49 228 815 2440
ascobans@ascobans.org or www.ascobans.org

